

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Соціально-педагогічна робота з
безпритульними дітьми»**

підготовки магістрів

спеціальності 8.01010601 «Соціальна педагогіка»

Слов'янськ - 2015

Вступ

Навчальна програма вивчення дисципліни «Соціально-педагогічна робота з безпритульними дітьми» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 8.01010601 «Соціальна педагогіка».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес соціально-педагогічної роботи з безпритульними дітьми.

Міждисциплінарні зв'язки: програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах та узгоджена з примірною «структурою програми навчального курсу» (за вимогами ECTS), затвердженою МОН України лист №14/18, 2-715 від 09.04.2004 р., і є самостійною дисципліною, що дає можливість визначити змістові модулі навчання з кожної дисципліни, узгоджувати кредитні системи оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти і забезпечена зовнішніми та внутрішніми державними та громадськими системами контролю якості освіти. Курс соціально-педагогічної роботи з безпритульними дітьми пов'язаний з курсами, «Соціальна педагогіка», «Теорія виховання», «Педагогіка», «Технології соціально-педагогічної діяльності».

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з безпритульними дітьми

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна робота з безпритульними дітьми» є допомога здобувачам вищої освіти у вивченні теоретичних та практичних основ соціально-педагогічної роботи з безпритульними дітьми, з урахуванням сучасної соціально-економічної ситуації; досвіду вітчизняної та світової соціально-педагогічної практики; допомога у вивченні теоретичних і практичних аспектів діяльності державних та недержавних організацій в проблемі раціонального здійснення соціально-педагогічної роботи з безпритульними дітьми.

1.2. Основні завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями державної політики України щодо попередження бездоглядності та безпритульності дітей;

- показати організаційні засади роботи служб у справах дітей, притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей;

- висвітлити основні етапи роботи з вихованцями притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей;

- обґрунтувати упровадження інноваційних технологій роботи з бездоглядними та безпритульними дітьми;

- дати знання, необхідні для підготовки дитини до зміни середовища та самостійного життя тощо.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні **знати:**

- соціальну роботу з бездомними і безпритульними громадянами як соціально-педагогічна проблема;
- правове забезпечення соціальної реінтеграції безпритульних і бездомних громадян;
- облік та реєстрація безпритульних дітей;
- напрями соціальної роботи з клієнтами центрів соціальної реінтеграції;
- технології вуличної соціальної роботи з безпритульними дітьми

У результаті опанування матеріалом курсу здобувачі вищої освіти повинні **уміти:**

- організовувати соціальну роботу з бездомними і безпритульними громадянами;
- реалізовувати правове забезпечення соціальної реінтеграції безпритульних і бездомних громадян;
- вести облік та реєстрацію безпритульних дітей;
- реалізовувати напрями соціальної роботи з клієнтами центрів соціальної реінтеграції;
- володіти технологіями вуличної соціальної роботи з безпритульними дітьми.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 108 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з безпритульними дітьми

Тема 1. Бездоглядність та безпритульність дітей як соціальне явище

Сутність соціального явища бездоглядності та безпритульності дітей. Поняття "безпритульність", "бездоглядність", "діти, які живуть і працюють на вулиці". Чотири хвилі масової дитячої безпритульності. Визначення поняття „діти вулиці”. Державна політика у сфері попередження та подолання дитячої бездоглядності й безпритульності. Причини дитячої безпритульності й бездоглядності.

Тема 2. Основні завдання суб'єктів профілактичної та реабілітаційної роботи з "дітьми вулиці".

Завдання служби у справах дітей, органів і закладів освіти, органів і закладів охорони здоров'я, органів і закладів культури та спорту, кримінальної міліції у справах дітей, органів праці та соціального

захисту, громадських організацій у рамках первинної профілактики. Завдання служби у справах дітей, органів і закладів освіти, органів і закладів охорони здоров'я, органів і закладів культури та спорту, кримінальної міліції у справах дітей, органів праці та соціального захисту, громадських організацій у рамках вторинної профілактики. Завдання суб'єктів у рамках третинної профілактики.

Тема 3. Нормативно-правова основа реалізації державної політики щодо попередження бездоглядності та безпритульності дітей

Основні законодавчо-нормативні акти щодо захисту прав дітей і попередження бездоглядності та безпритульності дітей. Нормативно-правові акти, що регламентують процедуру виявлення дітей, які залишилися без батьківського піклування, та їх подальшого влаштування. Нормативно-правові акти, що стосуються діяльності закладів соціального захисту й обслуговування дітей. Державні програми щодо попередження бездоглядності та безпритульності дітей. Заклади соціального захисту дітей - притулки для дітей і центри соціально-психологічної реабілітації дітей; заклади соціального обслуговування - соціальний гуртожиток для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, соціальний центр матері та дитини, центр соціально-психологічної допомоги.

Тема 4. Загальна характеристика вихованців притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей

Типологія вихованців притулків для дітей і центрів соціально-психологічної реабілітації дітей. Соціальні характеристики бездоглядних та безпритульних дітей. Загальний стан їхнього здоров'я. Психолого-педагогічні особливості вихованців притулків для дітей і центрів соціально-психологічної реабілітації дітей. Міжособистісні стосунки та поведінкові характеристики.

Тема 5. Інституційне забезпечення профілактики бездоглядності та безпритульності й реабілітації "дітей вулиці"

Сутність понять "профілактика", "реабілітація". Види й рівні профілактики. Первинна, вторинна і третинна профілактика. Об'єкти і суб'єкти профілактики бездоглядності та безпритульності й реабілітації "дітей вулиці". Інституційна модель профілактики бездоглядності та безпритульності й реабілітації "дітей вулиці".

Тема 6. Потреби і права бездоглядної та безпритульної дитини

Потреби дитини, їх класифікація. Перелік базових потреб (біогенних, психогенних і соціогенних) дитини. Рівень задоволення потреб бездоглядної та безпритульної дитини. Співвідношення потреб і прав бездоглядної та безпритульної дитини.

Тема 7. Напрями і зміст діяльності притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.

Основні завдання і напрями діяльності закладів соціального захисту дітей: спільне та відмінне. Притулок для дітей. Центр соціально-психологічної реабілітації дітей. Прийом дітей до притулку для дітей і центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та специфіка роботи з ними. Порядок вибуття дітей із закладів соціального захисту.

Тема 8. Методики підготовки дитини до життєвих змін

Зміни в житті кожної людини. Зміна в житті людини як порушення певного балансу (врівноваженості) минулого життя. Непередбачувані зміни в житті дитини - втрати. Як навчити дитину керувати своїм життям.

Тема 9. Загальна характеристика вихованців притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей

Типологія вихованців притулків для дітей і центрів соціально-психологічної реабілітації дітей. Соціальні характеристики бездоглядних та безпритульних дітей. Загальний стан їхнього здоров'я. Психолого-педагогічні особливості вихованців притулків для дітей і центрів соціально-психологічної реабілітації дітей. Міжособистісні стосунки та поведінкові характеристики.

Тема 10. Виявлення ознак жорстокого поводження та насильства щодо дитини

Сучасні підходи до визначення понять "насильство" та "жорстоке поводження з дитиною". Основні види насильства - фізичне, психоемоційне (психологічне), сексуальне насильство, нехтування основними потребами дитини. Фактори ризику насильства та жорстокого поводження з дитиною. Фактори ризику, пов'язані з особистісними й характерологічними особливостями агресорів та станом їх здоров'я. Фактори ризику, пов'язані з особливостями дитини. Наслідки насильства для дитини.

Тема 11. Прогнозування та планування соціально-педагогічної роботи з вихованцями

Теоретичні засади прогнозування та планування соціально-педагогічної роботи з вихованцями. Складання індивідуального плану роботи із вихованцем та його сім'єю. Компоненти індивідуального плану роботи з дитиною та її батьками або особами, що її замінюють. Оцінка ефективності допомоги, що надається, та динаміки позитивних змін здійснюється безперервно з метою постійного підвищення якості соціально-психологічної допомоги. Основні критерії ефективності реалізації індивідуального плану.

Тема 12. Особливості організації вуличної соціальної роботи Сутність вуличної соціальної роботи з бездоглядними та безпритульними

дітьми, її зміст і принципи. Основні засади організації вуличної соціальної роботи. Види допомоги, що можуть бути надані в рамках вуличної соціальної роботи. Особливості налагодження контакту з дитиною на вулиці.

Тема 13. Специфіка роботи з різними групами вихованців притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей

Характеристика методів соціально-психологічної реабілітації. Робота з агресивними дітьми. Соціально-психологічна допомога гіперактивним дітям. Робота з тривожними дітьми. Робота з дітьми, які пережили смерть батьків. Допомога дітям з родин алкоголіків.

Тема 14. Методики підготовки дитини до повернення в біологічну сім'ю

Генограма дитини, правила її складання та аналіз. Генограма як інструмент розуміння сімейних стосунків. Мета складання генограми дитини. Екокарта як технологія оцінки спроможності родини до відновлення стосунків з дитиною. Екокарта як діагностичний інструментарій сім'ї.

3. Рекомендована література

Базова література:

- 1.Алексеева Л.С. Бездомные как объект социальной дискриминации //Социс. 2003. – № 9. – С.11–15.
- 2.Кабаченко Н. Система підтримки та допомоги бездомним //Соціальна політика і соціальна робота. – 2003. – № 1. – С.61–73.
- 3.Кабаченко Н. Традиційні підходи та інноваційні програми для бездомних //Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України – 2006. – № 4. – С. 229–235.
- 4.Бородій В., Тимкова І. Поняття та ознаки дитячої безпритульності //Вісник прокуратури: загальнодержавне фахове юридичне видання . – 2008. – № 5. – С. 25–31.
- 5.Венгрежановська О., Кості С. Соціальна підтримка безпритульних //Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – № 2. – С. 38–47.
- 6.Грига І., Кабаченко Н. Розуміння бездомності: підходи до вивчення //Магістеріум: Соціальна робота і охорона здоров'я. – К.: ВД “КМ Академія”, 2004. – Вип.15. – С.4–10.
- 7.Доэл М., Шардлоу С. Практика социальной работы. – М.: Аспект Пресс, 1995.
- 8.Головатий М.Ф. Соціальна політика і соціальна робота: Термінологічно-понятійний словник / М.Ф. Головатий, М.Б. Панасюк. – К.: МАУП, 2005. – 560 с.
- 9.Закон України “Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей”.

10. Збірник нормативно–правових актів у сфері захисту прав дітей. – Дитячий Фонд ООН, 2003. – 412 с.
11. Постанова Кабінету міністрів України “Про затвердження Типового положення про соціальний гуртожиток для дітей–сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 8 вересня 2005 року –№ 878.
12. Соціальна робота: В – 3-ч. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, Ч.3: Робота з конкретними групами клієнтів /А.М. Бойко, Н.Б. Бондаренко, О.С. Брижовата та ін.; За ред.. Т.В. Семигіної та І.М. Григи, 2004. – 166 с.
13. Соціальний захист бездомних громадян та безпритульних дітей //Урядовий кур’єр. – 2006. – № 154. – С. 10.

Додаткова література:

- 1.Браун А., Боурн А. Супервізор у соціальній роботі. Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах: Пер. з англ.-К.: Пульсари. 2003. - 167 с.
- 2.Державна доповідь про становище дітей в Україні (за підсумками 2003 р.) “Проблеми безпритульності та бездоглядності дітей”. - К.: Державний інститут проблем сім’ї та молоді, 2004. - 195 с.
- 3.Державна доповідь про становище дітей в Україні (за підсумками 2007 р.). - К., 2008.-242с.
- 4.Комплексна реабілітація. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. - К: Наук, світ, 2004. - 233 с.
- 5.Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: навчально-тренінговий модуль із підготовки спеціалістів центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді / За ред. Зверєвої І.Д., Петрочко Ж.В. - К.: Держсоцслужба, 2007 - 300 с. (с. 48-53; 73-86).
- 6.Інновації у соціальних службах / За ред. Семигіної Т.В. - К.: Пульсари, 2002.-94с.
- 7.Представництво інтересів соціально вразливих дітей та сімей: Навч. посібник / За ред. Т.В. Семигіної. - К.: Четверта хвиля, 2004. -214с.

4.Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік (9 семестр),

5. Засоби діагностики успішності навчання:
поточне тестування здійснюється за кожною темою змістових модулів.